

makkelijk zich van ontdaan: want men maakte van een vaak gerechtvaardigd protest tegen den vorm, waarin ze vroeger soms gegoten werden een des te meer ongemotiveerd protest tegen hun inhoud, en vraagstelling.

Een dogma als hier behandeld wordt, is, we weten het allen, niet nieuw. Zijn populaire behandeling evenmin. Men behoeft, om maar een voorbeeld te geven, slechts te denken aan dr. Kuyper's „Dat de genade particulier is“.

Maar het werk van dr. Bouma wil dan ook allermint de aandacht afwenden van wat dr. Kuyper en anderen ons gaven.

Zijn bedoeling is allereerst praktisch.

Het is er hem om te doen, het vraagstuk van de algemeene of nietalgemeene verzoening te bespreken in onmiddellijk verband met de vraagstukken van den laatste tijd, gelijk ze in het evangelisatie-werk zich naar boven hebben opgedrongen. Dit boek, over een in sommige oog versleten onderwerp is in dien zin ten hoogste actueel. Laat ons nuchter zien: er zijn natuurlijk weer ethische en andere verlichte en hun tijd bijhoudende menschen, die al dadelijk bij het lezen van den titel met zichzelf hebben afgesproken, dat zoo'n werk natuurlijk uit den tijd is, en dat zij de spanning van dezen tijd, dezen gisteren tijd, en wat daar verder volgt, toch wel wat meer gelieven te voelen; waarmee ze dan zoo dadelijk zullen beginnen. Maar ik keer het om. Het onderwerp is van dezen tijd, en zijn behandeling ook. En de geboortegeschiedenis van dr. Bouma's boek is tegelijk de geschiedenis van den praktischen arbeid en van het „praktisch christendom“. Terwijl de anderen, die zich graag illuminaten noemen, refereren over de spanning, en des te vaker over het koninkrijk der hemelen, naar gelang zij de kerk op aarde verlaten en vertrouwen en verscheuren; en des te vaker over de zand-ers, naar gelang zij den aard van het zand (hetwelk is het Woord, maar niet durven behandelen; ik zeg, terwijl dit gebeurt aan den kant der verlichte lieden dezer eeuw, daar is onder de verachtelingen der orthodoxie aan den éenen kant Johan de Heer aan het evangeliseeren en aan den anderen kant de gereformeerde mensch (veel meer, en veel vaker, en veel pluri-former, dan men weet, want niet iedereen laat zijn opera omnia in de krant zetten).

Uit de botsing van beider standpunt is dit boek geboren.

Zegt men nu nog, dat het dogma buiten de praktijk staat, en dat het dogma geen betekenis heeft voor het praktische leven?

Of dat een boek als dit, zijn tijd niet bijhoudt en daarom de onderwerpen van vroeger ophaalt zonder gezicht op het spanningsvolle koninkrijk der hemelen?

En wat nog meer aan Barth — en dien dan nog misverstaan — te ontleenen is?

Hier is spanning, en praktische daad, maar een baseren daarvan op het Woord.

En eigenlijk zit daar de kneep; want heel wat van de thans zeer verlichte willen maar niet weten, dat ze daarvan niet gediend zijn.

Tenslotte nog de praktische opmerking, dat dr. Bouma niet abstracte redeneeringen of schoolsche bewijsvoering geeft, maar rustig en voor ieder verstaanbaar redeneert. Smakkelijk en aan één stuk door.

K. S.

PERSSCHOUW.

Kermisjool en jazz-band om een Te Deum. Dansen en niet dansen.

Een lezer vestigt de aandacht op volgend bericht uit „Gool en Eemlander“:

Najaarskermis.

Zaterdagmiddag a.s. begint de „Najaarskermis“ in het St. Vitusgebouw ten bate van het orgelfonds der O. L. V. kerk. Tal van attracties zullen aanwezig zijn. Zoo komt er o.a. een kolenninja, waarin men kan abdalen. Verder: rodelbaan, vrolijk rad en nog tal van andere vermakelijkheden. Ook zal er gelegenheid tot dansen zijn.

Twee muziekkapellen en een electrisch orgel zorgen voor de muziek. Verder optreden van „Die Bayerische Musikkapelle“ aus München.

Zaterdagmiddag is het een middag voor de kinderen, waarbij den speciale attracties zijn.

Aan deze kermis is een verloting verbonden, waarvan de trekking plaats heeft op Maandagavond 24 September, eveneens in het St. Vitusgebouw.

Dit is zeker ook één van de meer „vrouwelijke“ attracties, waarmee Maria wordt verheugd om in den slijf van een roomsch spreker van onlangs te redeneeren? Orgelpijpen uit serpentines....

Merkwaardig is evenwel, dat den volgenden dag in hetzelfde blad te lezen stond:

Danswoede.

Evenals zulks in andere plaatsen in ons land geschiedt, o.a. Hilversum, Utrecht, enz., worden ook te dezer plaatse door vooraanstaande, hooggeplaatste personen alle pogingen in het werk gesteld om aan de onzinnige en gevaarvolle danswoede een einde te maken.

O.a. heeft het bestuur der St. Jozefs Jongelingsvereniging, voorzitter de zecreerw. heer A. C. H. Vossema, secretaris de heer J. L. Alders, doen bekend maken, dat, ten einde dit euvel krachtig te bestrijden, onder geen enkele voorwaarde en bij geen enkele gelegenheid (feest, bruiloft, enz.) in haar verenigingsgebouw mag worden gedanst.

Bovengenoemd bestuur heeft voorts bekend gemaakt, dat katholieke verenigingen hun feestavonden niet mogen besluiten met dans, terwijl deze te 12 uur moeten geëindigd zijn.

„Deze plaats“ blijkt Soest te zijn.

Waar is hier de eenheid van „moraal“? Bussum danst Palestrina erin, Soest werpt den dans weer uit.

Laat ons voorzichtig zijn, ook in de kous van onze bronnen van inkomsten.

Een vergelijking.

In „De Stroom“ (vrijzinnig) lees ik volgende m.i. zeer juiste opmerking:

Op den avond van Allerzielen ben ik naar de Mis geweest. Niet naar de kerk, maar naar de uitvoering van Beethoven's Missa Solennis in de concertzaal. En kwam het doordat ik dien heelen dag toch telkens iets van de sfeer van het feest van Allerzielen gespeld had, dat de entourage in deze uitvoering (overigens niet van een doodenmis) mij nog pijnlijker dan anders aanleed?

Over de hedendaagsche muziekuitsvoeringen, speciaal die van gewijde werken, zou zich door een scherpe pen een prachtige persiflage laten schrijven. Over het geheel en het gedrag bij het binnenkomen en de zielige opgepoetsheid van het publiek. Over den vurigen ijver van al die dames en heren van het koor, die het laatste aspejje geluid nog uit hun kelen halen en voor wie dit zingen wel een sportief vermaak moet zijn. Over de solisten bij deze Mis met lakschoenen, décolleté en ridderorde. Over het rusteloos en verward bezige orkest, waarin naar van Schagen in zijn Narrenspiegel ons reeds verteld heeft, „duizend heeren werkten zwarte panden, witte boorden, roode hoofden, blonde snorren golften in extase.“ Over de pauze in de van zwarte menschelekheid vervulde koffiekamer. Over den haastigen mitocht als de laatste noot van deze eerezang aan God nog niet verklonken is, terwijl anderen door huid mistaar die lof op de menschen terugbrengen. Er wordt wel eens — ook van artistieke zijde — geklaagd over het gemis aan stijl in onze kerkelijke samenkomsten. Maar wie dergelijke concerten arrangeeren mogen wel driestubbel zwijgen. Want dan is het in de schamelest ingerichte Protestantsche goddiensstoefening nog veel beter!

Wanneer ik in een onlangs verschenen geschrift over Liturgie en liturgische diensten lees, dat de liturgie te vergelijken is met den bouw van een kathedraal, een vergelijking, die evenwel eerst boeiend en suggestief moet worden gemaakt, door de toch wel buiten het leven staande metamorfose van de kathedraal-timmerlieden, metselaars, en andere schootveldbragende werkers aan het middeleeuwsche gebouw tot dat ze persoonlijk de dragers van de schoonheid, en haar drinkers, geworden zijn.

Dan geloof ik, dat een bericht als dit ons de nuchterheid weer leeren kan. „Volk“ is altijd „volk“; verguld of niet. En ook in de bepaling van de liturgische vormen, daad of overdaad, moet gerekend worden met de werkelijkheid, die voor de mogelijkheden van expressie van schoonen inhoud, zonder allesbeheerschenden ingang van het Woord, niet veel ruimte overlaat in de praktijk van het naar verwerkelijking strevend ideaal. Men kan gemakkelijker decreteren dat de kerkmensch het niet goed doet, dan dit decreet specialiseeren door de bijkomende bewering te stellen en te bewijzen, dat toch „de“ mensch, de niet-kerk-mensch, het wel goed doet.

Natuurlijk BLIJFT dit dan beschamend voor den kerkmensch, want hij heeft wat de andere mist. Maar dit ééne, dat ook alleen de mogelijkheid van genezing brengt, is: het Woord. En wie dat verdringt, of verarmt, die komt bij een clubje terecht, dat zich een beschavingsroos drukt aan enkele plunderdingetjes uit den wereldvoorraad van liturgische en aanverwante geestesproducten, maar niettemin „volk“ is, zij het dan ook verguld gepeupel.

Over de eertelijkheid in den omgang met zieken.

Eveneens aan „De Stroom“ ontleen ik dit artikel:

Eén speciaal punt is er nog, waaromtrent men in den regel, geloof ik, in onze kringen zich vergist, wat verandering in de zieken betreft, één punt, waarin men de werking der stille uren zou kunnen zien, maar dikwijls niet opmerkt. Dat is de uitwerking in de zieke van het vermoeden, dat de ziekte een ongunstig verloop zal hebben.

Mijn indruk is, en ik sta hierin allermint alleen, dat de meeste chronische zieken, als de dood nadert, dit vooruit weten. Althans, zij voelen het. En daarleegenover staat, dat de heele omgeving voortdurend haar best doet toch vooral den indruk te wekken of levendig te houden, dat er geen sprake is van een naderende scheiding. Met deze bedoeling wordt luchtig gepraat, worden plannen opgeworpen vaak ook direct het tegendeel beweerd, van wat men overtuigd is, dat de waarheid is. Een heele komedie wordt gespeeld, met een goed doel. Men

wil den patiënt de hoop laten behouden en meent hem hiertoe den grootst mogelijken dienst te doen. Dat in twijfelachtige gevallen de gezondheid gebaat kan worden door het blijven hopen, zal ik niet ontkennen. En zeker is het vaak ongeoorloofd over het einde te spreken met een vastheid, alsof het onherroepelijk vaststaat. Geen medicus blijft op dit punt vrij van vergissingen. En even zeker is, als er over gesproken moet worden, niet elk oogenblik geschikt of heeft een ieder het recht dit onderwerp aan de orde te stellen. Maar, als ieder overtuigd was, dat het einde komen, gauw komen moest, dan.... ja dan heeft het mij wel eens geërgd, dat komediespelen, als iets onwaardigs in omstandigheden, die grontscher eischen stelden.

Moet de dokter het zeggen? mag hij het doen, als de zieke hem er naar vraagt? De meeste dokters zullen „neen“ antwoorden en ook het publiek vindt als regel, dat hij méé moet onwaarheid spreken.

Mag ik een ervaring uit mijn praktijk aanhalen? Een man in de kracht van zijn leven, met zeer ernstige verschijnselen, zei op een ochtend tegen mij: „Dokter, geloof u, dat ik beter zal worden? Ik wil het weten met het oog op mijn gezin en mijn zaken. Ik begrijp, dat u u kunt vergissen. Maar zeg mij toch uw meening. Een onzeker antwoord zal ik als neen beschouwen. Wat denkt u? Beter worden, ja of neen?“

En toen heb ik geantwoord: „Neen, ik geloof niet dat u beter zult worden.“ Was dat een verkeerd antwoord? ik geloof ook nu nog van niet. Uit die rustige stem, die scherp gestelde vraag en zijn heele kalmte sprak voor mij de zekerheid, dat die man de beide mogelijke antwoorden en hun betekenis ernstig had onder de oogen gezien. Zoo van mijn antwoord lichamelijke schade het gevolg ware geweest, ik zou geen herouw hebben gevoeld. Die schade zou voor zijn verantwoordelijkheid zijn gekomen, niet voor de mijne. Maar ik geloof niet veel aan die schade. En tegenover die schade zou vermoedelijk winst staan, groote winst.

Zijn wij dan geestelijk en daardoor ook lichamenlijk zooveel zwakker dan de Roomschen? Bij dezen toch merkt men dikwijls op, dat na het bedien worden van den patiënt, dus na toch wel een zeer ernstige waarschuwing van nabijzind gevaar, hij juist weer wat beter wordt. Het schijnt, dat de gemiddelden der kerk een kalmte gegeven hebben, die ook aan het lichaam ten goede komt.

En in rechtzinnige kringen, als men daar vroegt een geliefd familielid „onvoorbereid voor den Eeuwigen Rechter te laten verschijnen“, schuwt men ook niet te wijzen op het gevaar. Ik kan niet zeggen, dat ik in die kringen ooit aan een verandering ten ongunste in den toestand van den patiënt heb kunnen hespeuren, wanneer de mededeeling gedaan was.

Zouden wij datzelfde niet kunnen verdragen?

Het is waar, dat het slechts heel zelden voorkomt, dat door den patiënt een uitspraak van den dokter gevraagd wordt, naar ik geloof, omdat de patiënt voor zich zelf meestal de waarheid al weet.

Maar de omgeving blijft zich afvragen: „Zal de zieke niet wanhopig zijn, zal zij in staat wezen het te dragen?“ Wij zouden vermoedelijk wanhopig zijn. Maar zij, de langdurigzieke met de vele stille uren? Geloof ik dat nooit nog naar door het hoofd is gegaan de vraag: „ik zal toch wel beter worden?“ En: „hoe moet dit of dat, als ik eens niet beter werd?“ Die vraag zal wel verworpen, verdreven zijn, maar ze komt terug, en telkens weer. En zoo krijgt ze meer vastheid en lukt zij gedachtenverbindingen uit, die met haar in verband staan. En ze roept het menschelek verzet op, maar ook wel troost. Doch, stil inwendig gebeurt dat alles. Er bestaat aanvankelijk een schuwheid om er over te spreken, eerst moet de zieke nog meer met zich zelf in het reine zijn.

En dan misschien, bij het opmerken van de stemming der omgeving, misschien van de komedie, die deze uit hartelijke welwillendheid speelt, wil zij die niet verstoren om het aan die omgeving niet moeilijker te maken. Terwijl de omgeving haar snart wil besparen, tracht zij, door mee te spelen, smart te besparen aan de omgeving. En dat wederzijdsch sparen is misschien werkelijk een smartbesparing. Maar is het niet evenzeer mogelijk, dat er winst, winst voor hun beider liefde zou wezen, wanneer eens wel de waarheid werd uitgesproken?

Mij zijn gevallen bekend waarin men zich na de scheiding verheugde vrij uit te hebben gesproken, en met het oog op wat later moest geschieden, maar niet minder, omdat men oogenblikken samen beleefd had, voor welke men niet dankbaar genoeg kon zijn.

Dat hij dit alles het van zelf spreekt, gelijk ik reeds zeide, dat niet ieder oogenblik zich leent tot het spreken over den waren toestand; dat niet een ieder zelfs maar bevoegd is dit gesprek te beginnen; dat het eerst takt, daarna innig zich verdiepen in de ziekte; dat het kracht, dat het geloof eischt, behoeft ik niet nader aan te geven.

Het artikel was ondertekend: F. Delhez; het is fragmeent uit een voordracht over „de kunst van ziek-zijn“. Er hoven stond: de geneesheer en de boodschap van den dood.

Me dunkt, dat ook voor ons deze opmerkingen betekenis hebben, al geloof ik, dat in onze kringen de boodschap van den naderenden dood doorgaans niet verzwegen wordt. Maar om hier evenwicht te vinden, en niet ontijdig of onverstandig op te treden, zullen onze christelijke gezinnen goed doen, een geneesheer, die eenzelfde geloof heeft, te vragen, waar zulks mogelijk is.

De hemel, een zedelijk begrip?

In de „Utrechtsche Kerkbode“ lees ik van de hand van dr. H. Kaajan:

Dr. Beereus, Hervormd predikant hier ter stede, schrijft in „Overdenkingen“, 1928, bl. 82 v.v.:

„Bij 't meeste me ver verwij en wolke een bepaan van verbeheven tro die niet.

Deze v verhalen aegd had, en een v

Ook op Men zelf haaron v komt we arde. En met de 1-7).

Wat zeg „Ik geel min of me kunnen on geerte, le heeft heb van de g- licheid is hemel and hoog boe En toch vaartijk, o leeld.“

Volgens schryvers ramme. E is ook de hoog hove bepaalde woode.“

Nu erke leeringen moesten c

„En toe geval. Mie dat wil di hemel omz zij ons nie kingen he te vrgew natuurwet deijk h maar hee

En me woorden „Christus

krigen, z Dr. Kuy

„In he godgeleer ren uit.

ster over elke volk zeggen, d een toe

grens tu echter is gelijk de Gods. De ven. Va

kend, dat eeljk i hemel he

hemel, er het zich

Catechism aarde na de hemel

hemel op Dit is

Dit is In Her

was Ethe Ethische

En het bet „vort

strijd, di doorwors

Ik denk y

(de handh

vormen va

wegen God

ook veel br

Omdat ik

den heer V

van de bez

legen aanv

het laatste

De H

vrouw o

aldus ge

De H

wat h

stieve

We he

niet zoo

vrouw.

Trouw

diaken i

gemeen

op te vatt

16:2 de

van re